نمایش برداری ارتعاشات اجباری

همانطور که دیده شد معادله دیفرانسیل حرکت در ارتعاشات اجباری با تحریک هارمونیک عبارت است از:

$$m\ddot{x}+c\dot{x}+kx=F \qquad (1)$$

که $F=F_0\sin\omega t$ و پاسخ سیستم:

$$x=x_0\sin(\omega t+\alpha)$$

حرکت هارمونیک F و x در صفحه برداری را می‌توان به صورت چرخش برداری نشان داد. در صورتیکه F برداری با اندازه F_0 باشد که در هر لحظه دارای زاویه $\theta=\omega t$ است:

$$F=\mathrm{Im}\,F_0e^{j\omega t}$$

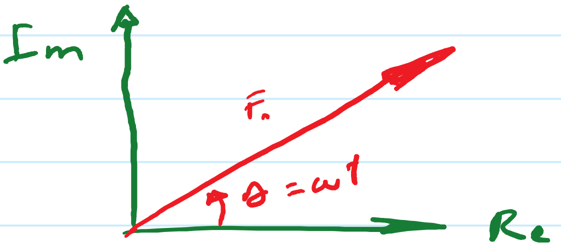

که θ زمان زاویه طی شده، یعنی بردار F در صفحه مختلط می‌چرخد. تصویر F همان $F_0\sin\omega t$ است.

همچنین از مشتق جابجایی را هم نیروی بنویسیم:

$$x=\mathrm{Im}\,x_0e^{j(\omega t-\alpha)}$$

این بردار نیز به اندازه x_0 و زاویه $\omega t-\alpha$ چرخش دارد. در این صورت سرعت و شتاب:

$$\dot{x}=j\omega x_0e^{j(\omega t-\alpha)}=\omega x_0e^{j(\omega t-\alpha+\pi/2)} \qquad j=\cos\tfrac{\pi}{2}+j\sin\tfrac{\pi}{2}=e^{j\pi/2}$$

$$\ddot{x}=(j\omega)^2x_0e^{j(\omega t-\alpha)}=-\omega^2x_0e^{j(\omega t-\alpha)}=\omega^2x_0e^{j(\omega t-\alpha+\pi)}$$

$$-1=\cos\pi+j\sin\pi=e^{j\pi}$$

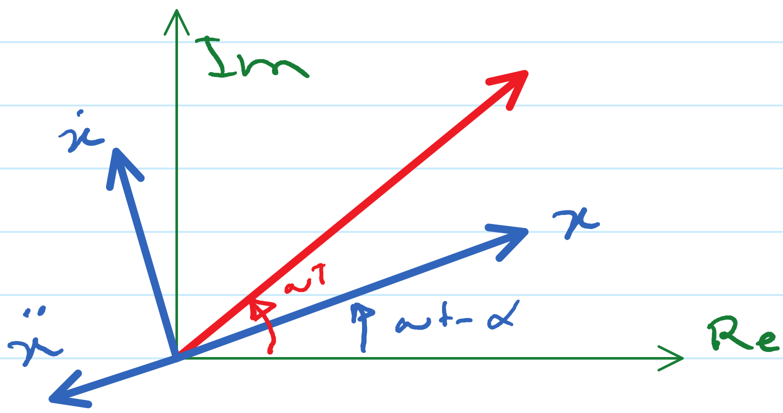

حال مقادیر تک‌تک موجود در معادله (۱) را نشان داد

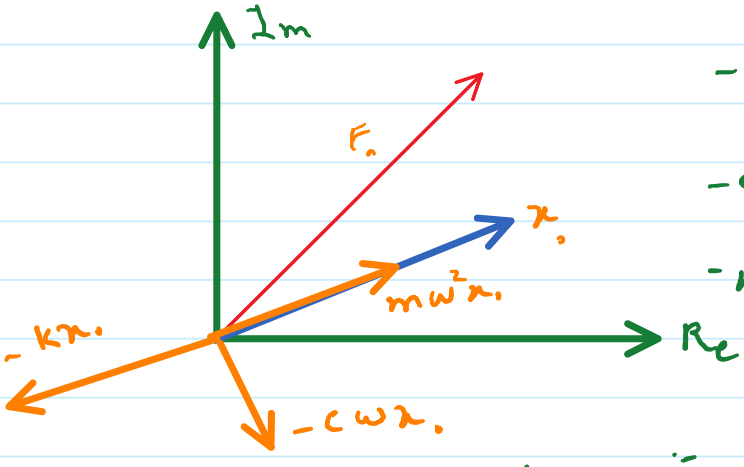

$$-kx = -kx_0 e^{j(\omega t-\alpha)} = kx_0 e^{j(\omega t-\alpha+\pi)}$$

$$-c\dot{x} = -c\omega x_0 e^{j(\omega t-\alpha+\frac{\pi}{2})} = c\omega x_0 e^{j(\omega t-\alpha+\frac{3\pi}{2})}$$

$$-m\ddot{x} = -m\omega^2 x_0 e^{j(\omega t-\alpha+\pi)} = m\omega^2 x_0 e^{j(\omega t-\alpha)}$$

حال می‌توان درکی از رفتار کلی سیستم را با استفاده از چنین بردارهایی به دست آورد. حالات زیر را بررسی می‌کنیم:

۱- سختی کوچک باشد $\omega<\omega_n$

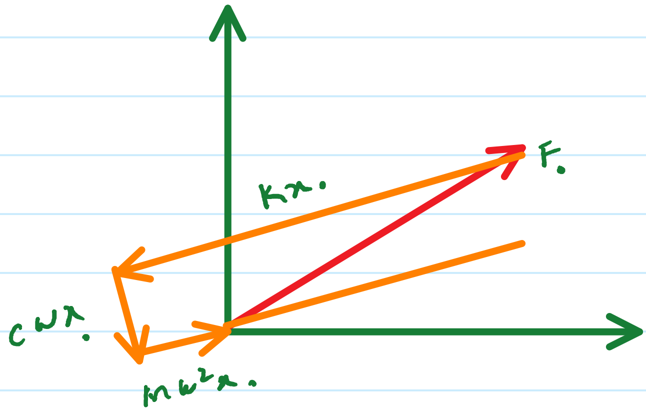

در این حالت نیروی دمپر و نیروی اینرسی کوچک بوده (ω کم) و نیروی الاستیک فنر نیروی غالب است که نیروی خارجی F را بالانس می‌کند. بنابراین نیروی الاستیک تقریباً با نیروی F برابر و نیروی وارده تقریباً با جابجایی هم‌فاز است.

۲. $\omega=\omega_n$

در این حالت نیروی الاستیک و نیروی اینرسی برابر هستند زیرا:

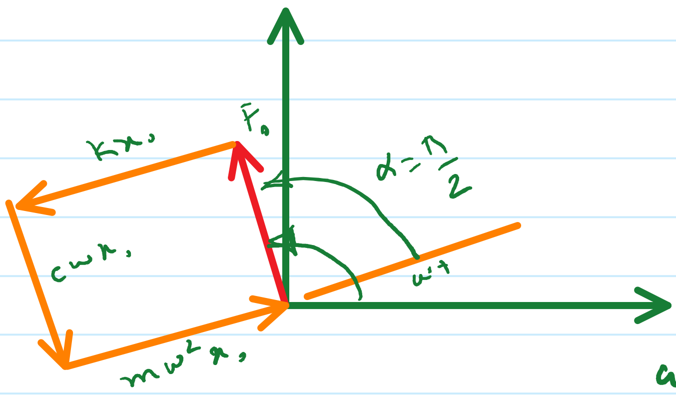

$$\omega^2=\omega_n^2=\frac{k}{m} \Rightarrow m\omega^2 x_0 = m\omega_n^2 x_0 = kx_0$$

در این حالت زاویه فاز $\alpha=\frac{\pi}{2}$ و نیروی وارده با نیروی دمپر بالانس می‌شود.

۳- ω بزرگ باشد $\omega > \omega_n$

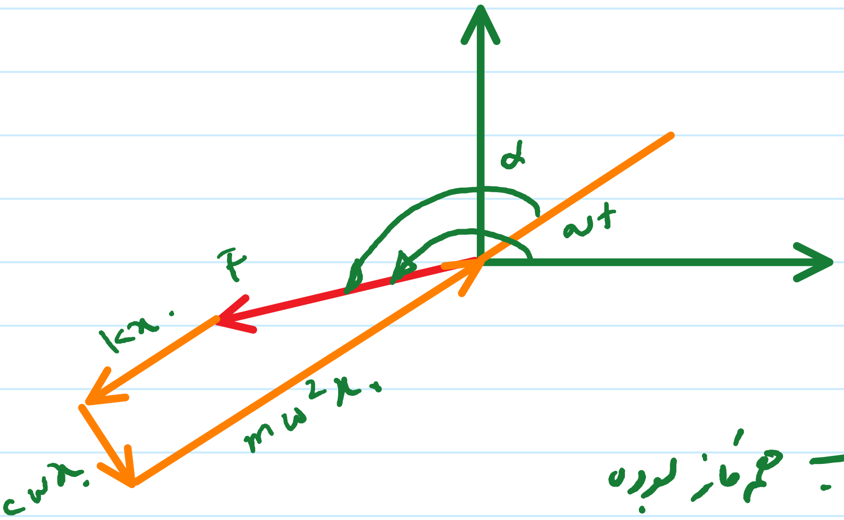

در این حالت به دلیل جمله ω^2 مقدار نیروی اینرسی زیاد بوده و تقریباً نیروی خارجی را بالانس می‌کند.
همچنین نیروی خارجی تقریباً با شتاب هم فاز بوده و ϕ به سمت π می‌رود.

نیروی منتقل شده به کف — Transmitted Force

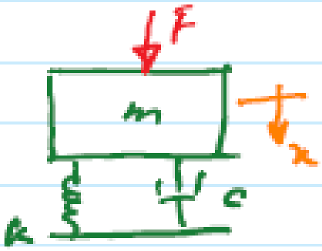

سیستم یک درجه آزادی که از یک جرم m، دمپر c و فنر k تشکیل شده و تحت نیروی هارمونیک F قرار دارند در نظر بگیرید:

به دنبال تعیین نیروهای وارد بر کف هستیم تا در طراحی آن این نیروها را لحاظ کنیم.
در صورت عدم تحلیل این نیروها، نیروهای نامتعادل ناخواسته ممکن است باعث خرابی سیستم و کف شوند.

در حالت استاتیکی نیروی وزن توسط فنر به کف منتقل می‌شود. این نیرو معلوم است و در محاسبات دینامیکی آن را وارد نمی‌کنیم. اما در طراحی وارد می‌شود.

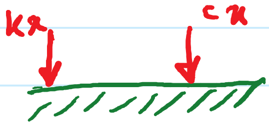

در حالت دینامیکی دیاگرام جسم آزاد فنر را رسم کرده و نیروی وارده بر آن را نشان میدهیم.

این نیروها از طرف دمپر و فنر اعمال می‌گردند.

با جابجایی x و سرعت $\dot{x}$ در حرکت نیروهای kx و $c\dot{x}$ به کف وارد میشود.

بنابراین نیروی منتقل شده عبارت است از:

$$F_t = kx + c\dot{x}$$

$$x = x_0 \sin(\omega t - \alpha)$$

بنابراین:

$$F_t = k x_0 \sin(\omega t - \alpha) + c\omega x_0 \cos(\omega t - \alpha)$$

$$= \sqrt{k^2 + (c\omega)^2}\, x_0 \left[\underbrace{\frac{k}{\sqrt{k^2+(c\omega)^2}}}_{\cos\beta} \sin(\omega t - \alpha) + \underbrace{\frac{c\omega}{\sqrt{k^2+(c\omega)^2}}}_{\sin\beta} \cos(\omega t - \alpha) \right]$$

اگر دو مقدار k و $c\omega$ دو ضلع عمود بر هم یک مثلث باشند:

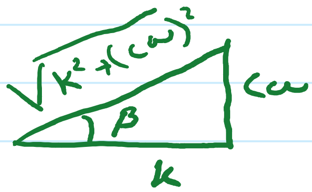

$$F_t = \sqrt{k^2 + (c\omega)^2}\, x_0 \sin(\omega t - \alpha + \beta)$$

$$= \sqrt{k^2 + (c\omega)^2}\, \frac{F_0}{\sqrt{(k - m\omega^2)^2 + (c\omega)^2}} \sin(\omega t - \alpha + \beta)$$

$$F_t = F_{t_0} \sin(\omega t - \alpha + \beta) \quad , \quad F_{t_0} = \left[\frac{k^2 + (c\omega)^2}{(k - m\omega^2)^2 + (c\omega)^2} \right]^{1/2}$$

β بنام زاویه پیش انداز فاز (Phase Lead Angle) نامیده میشود.

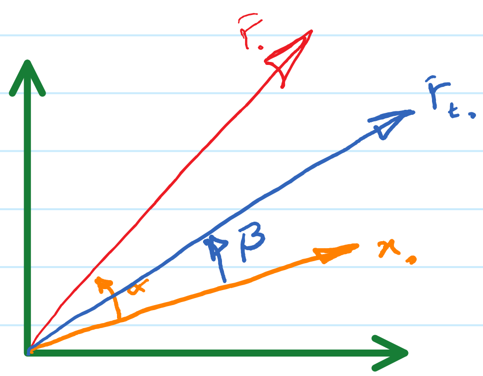

این رابطه را می‌توان از روش اپراتوری نیز بدست آورد :

$$F_t = kx + c\dot{x} = kx + cDx = (k + cD)x \qquad D = d/dt$$

همچنین x برابر است با :

$$x = \frac{1}{mD^2 + cD + k}\left(\operatorname{Im} F_0 e^{j\omega t}\right)$$

در نتیجه

$$F_t = (k + cD)\frac{1}{mD^2 + cD + k}\left(\operatorname{Im} F_0 e^{j\omega t}\right)$$

$$= \frac{k + cD}{mD^2 + cD + k}\left(\operatorname{Im} F_0 e^{j\omega t}\right) = \operatorname{Im} \frac{k + c(j\omega)}{m(j\omega)^2 + c(j\omega) + k} F_0 e^{j\omega t}$$

$$= \operatorname{Im} \frac{k + jc\omega}{(k - m\omega^2) + jc\omega} F_0 e^{j\omega t}$$

$$= \operatorname{Im} \frac{\sqrt{k^2 + (c\omega)^2}\, e^{j\beta} F_0 e^{j\omega t}}{\sqrt{(k - m\omega^2)^2 + (c\omega)^2}\, e^{j\alpha}}$$

$$= \left[\frac{k^2 + (c\omega)^2}{(k - m\omega^2)^2 + (c\omega)^2}\right]^{1/2} F_0 \operatorname{Im} e^{j(\omega t - \alpha + \beta)}$$

$$F_t = F_{t_0} \sin(\omega t - \alpha + \beta) \quad , \quad F_{t_0} = \left[\frac{k^2 + (c\omega)^2}{(k - m\omega^2)^2 + (c\omega)^2}\right]^{1/2}$$

این رابطه را می‌توان مانند قبل ساده‌تر نمود. با تقسیم دو طرف بر F و فاکتورگیری k صورت و مخرج خواهیم داشت :

$$\frac{F_{t_0}}{F_0} = \left[\frac{1 + \left(\frac{c\omega}{k}\right)^2}{\left(1 - \frac{m\omega^2}{k}\right)^2 + \left(\frac{c\omega}{k}\right)^2}\right]^{1/2} = \left[\frac{1 + \left(2\zeta \frac{\omega}{\omega_n}\right)^2}{\left(1 - \left(\frac{\omega}{\omega_n}\right)^2\right)^2 + \left(2\zeta \omega/\omega_n\right)^2}\right]^{1/2}$$

و با $r = \frac{\omega}{\omega_n}$:

$$\frac{F_t}{F_0} = \left[\frac{1 + (2\zeta r)^2}{(1 - r^2)^2 + (2\zeta r)^2}\right]^{1/2}$$

منحنی دامنه نیروی منتقل شده برحسب نسبت فرکانس r بصورت زیر می‌باشد:

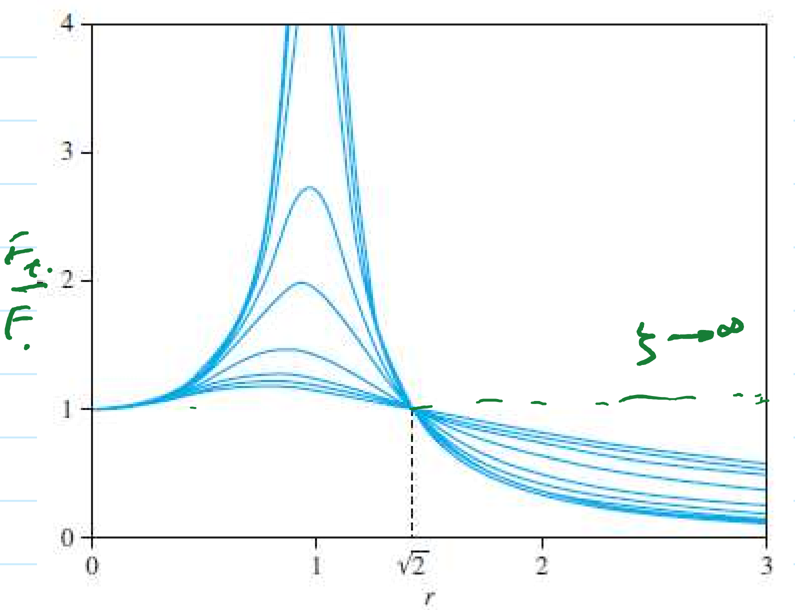

نقطه تقاطع همه منحنی‌ها $r=\sqrt{2}$ است

تعیین محل برخورد:

$$\frac{F_{t0}}{F_0}=1 \qquad \zeta\to\infty$$

$$\frac{F_{t0}}{F_0}=\frac{-1}{1-r^2} \qquad \zeta=0$$

$$\frac{-1}{1-r^2}=1 \Rightarrow r=\sqrt{2}$$

اگر در سایر منحنی‌ها $r=\sqrt{2}$ قرار گیرد دیده می‌شود:

$$\frac{F_{t0}}{F_0}=\left(\frac{1+(2\zeta r)^2}{(1-r^2)^2+(2\zeta r)^2}\right)^{1/2}=\left(\frac{1+(2\zeta\sqrt{2})^2}{(1-2)^2+(2\zeta\sqrt{2})^2}\right)^{1/2}=1$$

یعنی همه منحنی‌ها از این نقطه عبور می‌کنند.

از این منحنی دیده می‌شود که در $r<\sqrt{2}$ با افزایش استهلاک نیروی منتقل شده به کف کم می‌شود ولی در $r>\sqrt{2}$ با افزایش استهلاک این نیرو زیاد می‌گردد. این امر از آنجاکه در فرکانس‌های بالا مسئله خستگی اهمیت می‌یابد مهم است.

Equivalent Springs فنر معادل

فنرها را می‌توان با یک فنر معادل جایگزین کرد. در زیر این حالت‌ها را بررسی کرده و برای هر کدام فنر معادل را پیدا می‌کنیم.

الف - فنرهای موازی

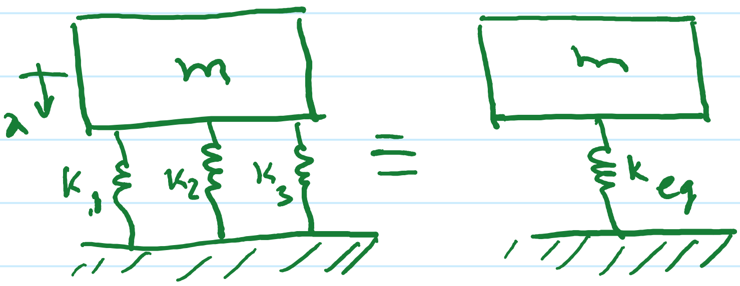

فرض کنید سیستم جرم و فنری به صورت موازی داریم. به دنبال معادل این سیستم هستیم (شکل سمت راست).

در فنرهای موازی یک انتهای فنر به جسم و انتهای دیگر به زمین متصل است.

با رسم F.B.D جرم:

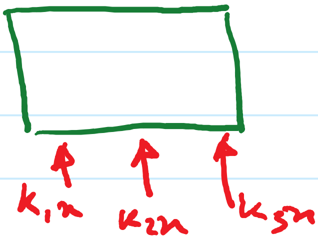

$$\sum F_x = m\ddot{x}$$

$$-k_1x - k_2x - k_3x = m\ddot{x}$$

$$m\ddot{x} + (k_1+k_2+k_3)x = 0$$

$$m\ddot{x} + k_{eq}x = 0$$

بنابراین فنر معادل عبارت است از:

$$k_{eq} = \sum_{i=1}^{n} k_i$$

در فنرهای موازی کلیه فنرها دارای جابجایی یکسان ولی نیروهای متفاوت هستند.

ب- فنرهای سری

در فنرهای سری، آنها پشت سرهم بسته می‌شوند.

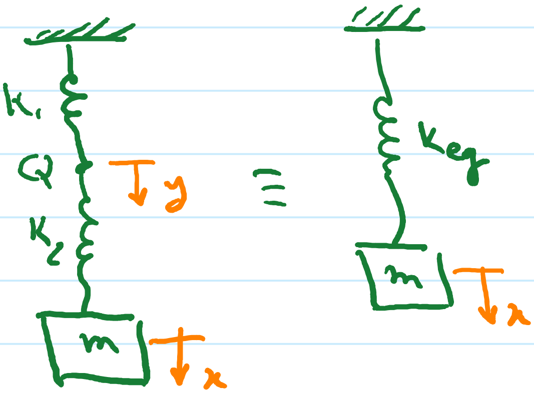

با در نظر گرفتن F.B.D برای جرم:

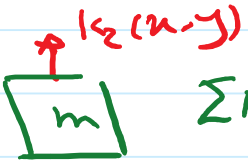

$$\sum F_x = m\ddot{x} \Rightarrow -k_2(x-y) = m\ddot{x} \quad (1)$$

همچنین با نوشتن F.B.D برای نقطه Q:

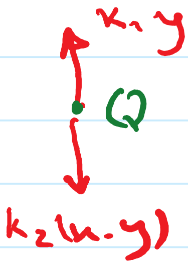

$$k_2(x-y) - k_1 y = \cancel{m_Q}\,\ddot{y}$$

$$k_2 x = (k_1+k_2)y \Rightarrow y = \frac{k_2}{k_1+k_2}y \quad (2)$$

از (1) و (2)

$$-k_2\left(x - \frac{k_2}{k_1+k_2}x\right) = m\ddot{x}$$

$$m\ddot{x} + k_2\left(\frac{k_1+\cancel{k_2}-\cancel{k_2}}{k_1+k_2}\right)x = 0 \Rightarrow m\ddot{x} + \frac{k_1k_2}{k_1+k_2}x = 0$$

از این رابطه:

$$k_{eq} = \frac{k_1k_2}{k_1+k_2} \Rightarrow \frac{1}{k_{eq}} = \frac{k_1+k_2}{k_1k_2} = \frac{1}{k_1}+\frac{1}{k_2}$$

و در حالت کلی

$$\frac{1}{k_{eq}} = \sum_{i=1}^{n} \frac{1}{k_i}$$

در فنرهای سری، نیروی فنرها مساوی و جابجایی آنها متفاوت است.

۲. فنر کج

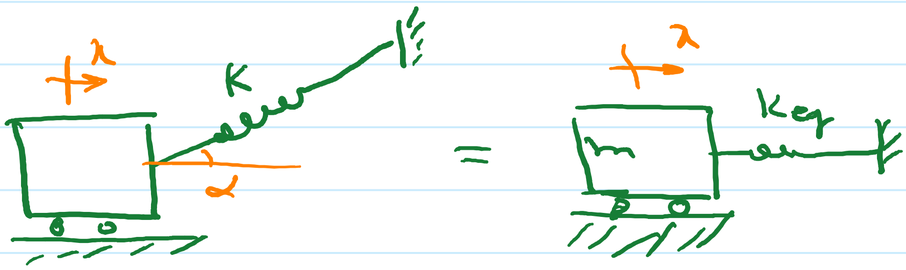

فنر k با زاویه α نسبت به امتداد درجه آزادی قرار گرفته است.

در اینجا فرض می‌کنیم که جابجایی x کوچک بوده و فنر فقط در امتداد خود کشیده یا فشرده شود.

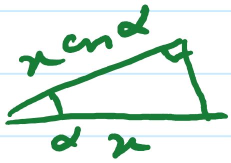

در این صورت اگر جرم به اندازه x در جهت درجه آزادی جابجا شود فنر به میزان $x\cos\alpha$ تغییر طول می‌دهد.

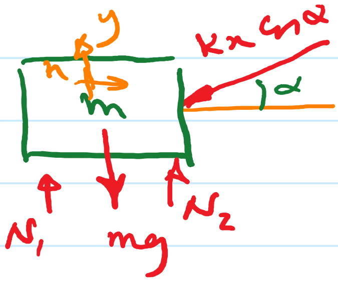

F.B.D :

نیروی فنر از رابطه

$$\sum F_x = m\ddot{x} \Rightarrow -(kx\cos\alpha)\cos\alpha = m\ddot{x}$$

$$\sum F_y = 0 \Rightarrow N_1 + N_2 - mg - kx\cos\alpha\sin\alpha = 0$$

نیروی فنر در جهت حرکت:

$$m\ddot{x} + (k\cos^2\alpha)x = 0 \Rightarrow k_{eq} = k\cos^2\alpha$$

برای n فنر کج.

$$k_{eq} = \sum_{i=1}^{n} k_i\cos^2\alpha_i$$

برای مستهلک کننده‌ها روابط دقیقاً مانند فنرهاست یعنی:

مستهلک کننده موازی:

$$c_{eq} = \sum_{i=1}^{n} c_i$$

مستهلک کننده سری:

$$\frac{1}{c_{eq}} = \sum_{i=1}^{n} \frac{1}{c_i}$$

مستهلک کننده کج:

$$c_{eq} = \sum_{i=1}^{n} c_i\cos^2\alpha_i$$

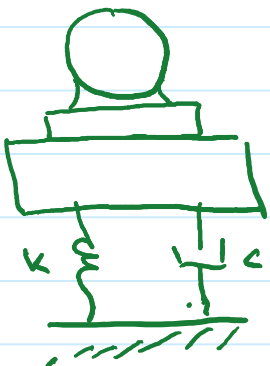

مثال: موتوری به جرم 68kg مانند شکل روی ایزولاتوری به جرم 1200kg قرار گرفته است. فرکانس طبیعی مجموعه 160 r/min است. نمونه ارتعاش آزاد این سیستم حاکی از آن است که دو دامنه متوالی آن در یک طرف حالت تعادل برابر 4mm و 2.13mm است. اگر این سیستم تحت اثر یک نیروی هارمونیک منظم $F = 100\sin 31.4t$ قرار گیرد مطلوبست تعیین دامنه ارتعاشات، نیروی منتقل شده و زاویه فاز

$$m = 1200 + 68 = 1268\ kg$$ جرم کل

$$K = m\omega_n^2 = 1268\left(160\ \frac{r}{min} \times \frac{2\pi\ rad}{1r} \times \frac{1\ min}{60\ s}\right)^2 = 355966.7\ N/m$$

برای محاسبه نسبت استهلاک از کاهش لگاریتمی استفاده می‌کنیم:

$$\delta = \frac{1}{n}\ln\frac{x_1}{x_{n+1}} = \frac{1}{1}\ln\frac{x_1}{x_2} = \ln\frac{4}{2.13} = 0.63017$$

$$\delta = \frac{2\pi\zeta}{\sqrt{1-\zeta^2}} \Rightarrow \zeta = \frac{\delta}{\sqrt{4\pi^2+\delta^2}} = 0.0998\ ,$$

$$r = \frac{\omega}{\omega_n} = \frac{31.4}{17.755} = 1.874$$

$$x_0 = \frac{F_0/K}{\sqrt{(1-r^2)^2+(2\zeta r)^2}} = 0.11\ mm$$

$$F_{T0} = \left[\frac{1+(2\zeta r)^2}{(1-r^2)^2+(2\zeta r)^2}\right]^{1/2} F_0 = 42.04\ N$$

$$\alpha = \tan^{-1}\frac{2\zeta r}{1-r^2} = 8.47^\circ \Rightarrow \alpha = 171.53^\circ$$

$\beta = \tan^{-1} 2\xi r = 6.08$